

24.8.2022

VN/22991/2022

Aluehallintovirastoille, kunnille ja sairaanhoitopiireille

Ohjauskirje työtaistelutoimiin varautumisesta ja sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden turvaamisesta häiriötilanteessa

Tausta

Osana työsopimusneuvotteluja Tehy ry ja Suomen lähi- ja perushoitajaliitto Super ry ovat käynnistäneet työtaistelutoimenpiteitä. Järjestöt jättivät 18.8.2022 lakkovaroituksen Kanta-Hämeen sairaanhoitopiiriin, 19.8.2022 Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiriin ja 22.8.2022 Helsingin kaupungin eteläiseen kotihoitoyksikköön. Ensimmäinen lakkovaroitus koskee Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin keskussairaalan tehostetun hoidon yksikköä ajalla 2.9.2022 klo 00.01-23.59. Toinen työnseisaus alkaisi ilmoituksen mukaan 6.9.2022 klo 00.01 ja päättyisi 9.9.2022 klo 23.59 ja kohdistuisi Turun yliopistollisen keskussairaalan toimenpide-, teho- ja kivunhoitopalvelujen teho-osastolle. Helsingin kaupungin eteläisen kotihoitoyksikön lakkovaroitus kattaa yhdeksän lähipalvelualueita sekä resurssipoolin. Varoitus on annettu ajalle 6.9.2022 klo 00.01–9.9.2022 klo 23.59.

Tehy ja Super ovat samalla julistaneet Varsinais-Suomen ja Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirien kuntayhtymiin sekä Helsingin kaupungin eteläiseen kotihoitoyksikköön kohdistuvat hakukiellot ja tilapäisen siirron kiellot, jotka jatkuvat työtaistelun päättymiseen saakka. Hakukiellon ja siirtokiellon aikana kukaan Tehyn tai Superin jäsen ei voi hakea tai ottaa vastaan em. lakkokohteissa avoinna olevaa työtä eikä siirtyä SOTE-sopimuksen/KVTES 1 luvun 10 §:n tarkoittamalla tilapäisellä siirrolla tekemään em. lakkokohteeseen kohdistuvaa työtä.

Edellä mainittujen toimien lisäksi Tehy, Super ja toimihenkilöjärjestö ERTO ovat julistaneet ylityö- ja vuoronvaihtokiellon Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiöön ajalle 16.8–16.9.2022. Tämän lisäksi Tehy ja Super ovat 20.4.2022 julistaneet toistaiseksi voimassaolevan kunta-alaa koskevan ylityö- ja vuoronvaihtokiellon. Järjestöt tekivät kiellon reunaehtoihin ajalle 1.6.–31.8.2022 muutoksen siten, että työntekijät ovat voineet ko. aikana halutessaan sopia vuoronvaihtoista tai ylimääräisen työn tekemisestä. Aiemman ilmoituksen perusteella 1.9.2022 lähtien ylityö- ja vuoronvaihtokiello olisivat jälleen toistaiseksi voimassa.

Sosiaali- ja terveysministeriö antoi 21.3.2022 ohjauskirjeen lakkoon varautumisesta ja sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden turvaamisesta häiriötilanteessa (VN/7780/2022). Edellä mainittujen ja mahdollisesti myöhemmin ilmoitettavien työtaistelutoimien uhkien vuoksi ministeriö toistaa aiemmin antamansa ohjeistuksen ja kehottaa kuntia ja sairaanhoitopiirejä varautumaan ja valmistautumaan erilaisiin skenaarioihin etukäteen. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän toiminta

häiriintyy työtaistelutilanteissa ja palvelujen tuottaminen voi vaikeutua tai jopa estyä kokonaan. Erityisesti kiireellisten ja välttämättömien palveluiden toteutuminen työtaistelutoimien aikana tulee varmistaa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon alueelliseen valmiuteen ja varautumiseen liittyvät tehtävät

Sosiaali- ja terveydenhuollon varautumista häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin johtaa, valvoo ja yhteen sovittaa sosiaali- ja terveysministeriö (STM). Valtion viranomaisten ja laitosten sekä kuntien on varmistettava tehtäviensä mahdollisimman hyvä hoitaminen myös poikkeusoloissa ja häiriötilanteissa.

Kuntien ja sairaanhoitopiirien on varauduttava mahdollisten työtaistelutoimien aiheuttamiin häiriöihin ja niiden vaikutuksiin sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmälle. Varautumisen ja toimenpiteiden tulee olla ripeitä ja tilannetta ennakoivia. Viranomaisten tulee käyttää niille osoitettua toimivaltaa, noudattaen suhteellisuus-, välttämättömyys- ja tarkoitussidonnaisuuden periaatteita sekä muita hyvän hallinnon vaatimuksia.

Terveydenhuoltolaissa (1326/2010) säädetään terveydenhuollon alueellisesta varautumisesta. Terveydenhuoltolain 38 §:n mukaisesti sairaanhoitopiirin kuntayhtymän on päätettävä yhteistyössä alueensa kuntien kanssa terveydenhuollon alueellisesta varautumisesta normaaliolojen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon yhteistyönä tapahtuvalla varautumisella edistetään terveydenhuollon kapasiteetin ja voimavarojen käyttöä ja potilasvirtojen ohjauksen etukäteissuunnittelua. Lisäksi erityisvastuualueen sairaanhoitopiirien on yhteistyössä suunniteltava ja sovitettava yhteen alueensa palvelujen tuotanto sekä vastattava terveydenhuoltolain 42 a §:n mukaisista valmiuteen ja varautumiseen liittyvistä tehtävistä.

Vastaavasti sosiaalihuoltolain (1301/2014) 33 b §:n 1 momentin mukaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavan viranomaisen tulee valmiussuunnitelmin sekä häiriötilanteissa että poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluun ja muilla toimenpiteillä varmistaa tehtäviensä mahdollisimman hyvä hoitaminen myös normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Yhtenäinen sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallinen valmiussuunnittelu ja tilannekuvan luominen turvaavat sosiaali- ja terveydenhuollon kyvykkyyttä vastata häiriötilanteisiin, kuten lakon uhkaan.

Toimenpiteet sosiaali- ja terveystalveluiden turvaamiseksi ja asiakas- ja potilasturvallisuuden varmistamiseksi

Sosiaali- ja terveysministeriö korostaa, että vaikka työtaistelusta aiheutuu palvelujärjestelmälle lisäpainetta, kuntien ja sairaanhoitopiirien on huolehdittava niille kuuluvien tehtävien suorittamisesta ja turvattava asiakkaiden ja potilaiden oikeus

saada tarvitsemansa kiireelliset tai välttämättömät terveydenhuollon palvelut ja tarvitsemansa sosiaalihuollon palvelut.

Kuntien ja sairaanhoitopiirien tulee laatia etukäteen suunnitelma mahdollisten työtaistelutoimien varalta. Kuntien on jatkuvasti arvioitava palvelukyvykkyyden kehitystä ja varauduttava jo ennakkollisesti muuttamaan toimintaa palvelutarpeeseen vastaamiseksi. Kunnat voivat tarvittaessa päättää palvelujen järjestämisestä esimerkiksi yhteistoiminta-alueella, kuntien välisenä toimintana tai keskittämällä toimintoja.

Palveluiden järjestämisessä kuntien ja kuntayhtymien keinoina ovat ensisijaisesti:

- Kuntien ja sairaanhoitopiirien välinen yhteistyö ja joissain palveluissa myös alueiden väliset yhteistyön ja keskinäisen avunannon mahdollisuudet, huomioiden myös erityisvastuualueen laajuinen yhteistyö palveluiden turvaamisessa ja henkilöstön riittävyyden varmistamisessa.
- Palvelujen hankkiminen muilta kunnilta ja kuntayhtymiltä.
- Ostopalvelujen ja palvelusetelin hyödyntäminen. Yksityistä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutuotantoa sekä kolmannen sektorin toimijoita voidaan käyttää täydentämään ja vahvistamaan julkista palvelutuotantoa alueen tarpeen mukaisesti. Ostopalvelujen osalta kuntien on tarkistettava yksityisten palveluntuottajien kanssa tekemänsä sopimukset häiriötilanteisiin varautumisesta ja annettava varautumisohjausta ostopalvelutuottajille.
- Lisähenkilöstön rekrytointi itse, henkilöstöyrityksiltä tai sopimuksin muilta kunnilta.
- Työlainsäädännön mukaiset mahdollisuudet, henkilöstösiirrot ja neuvottelut työntekijöiden kanssa.
- Kiireettömän toiminnan väliaikainen supistaminen kiireellisen hoidon varmistamiseksi kuitenkin niin, ettei potilaiden terveys vaarannu.
- Palvelujen muut organisointi- ja järjestämismahdollisuudet.

Lakon toteutuessa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmässä on tilapäisesti nykyistä suurempaa vajetta sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöstä. Varautumisen ja suunnittelun tarkoituksena on varmistaa häiriötilanteen aikana ja palvelujärjestelmän kuormittuessa riittävä henkilöstömäärä niin, että riittävä sosiaali- ja terveyspalvelujen toimintakyky voidaan turvata. Toiminnat ja palvelut tulee priorisoida kiireellisyyden sekä erityisen tarpeen perusteella ja päivystyksellinen ja kiirevastaanottotoiminta on varmistettava.

Lakon uhatessa kriittisten palvelujen ja toimintojen turvaamisessa voidaan hyödyntää myös suojelutyötä, jonka teettämisen tarpeen ratkaisee kunta tai kuntayhtymä. Kunnan ja hyvinvointialueen virkaehtosopimuksista annetun lain (669/1970) 12 §:n mukaan suojelutyöllä tarkoitetaan työtä, jonka suorittaminen työtaistelua toimeenpantaessa on välttämätöntä kansalaisten hengen tai terveyden vaarantumisen ehkäisemiseksi taikka sellaisen omaisuuden suojelemiseksi, joka työtaistelun johdosta erityisesti vaarantuu. Viranhaltija ei ole velvollinen suorittamaan sallitun lakon alaisia tehtäviä. Työtaistelun

piiriin kuulumattoman viranhaltijan on täytettävä tavanomaiset virkavelvollisuutensa, minkä lisäksi hän on velvollinen tekemään suojelutyötä. Työtaistelun piiriin kuuluva voi suostumuksellaan tehdä suojelutyötä.

Suojelutyön tekemisestä ja siihen tarvittavasta henkilöstömäärästä päättää työnantaja. Suojelutyön tekemistä koskeva määräys tulisi antaa viranhaltijoille hyvissä ajoin, jotta kriittiset toiminnot voidaan turvata muilla järjestelyillä tilanteissa, joissa suojelutyöstä kieltäydytään. Työtaistelun aikana työnantajat arvioivat tarpeen ja mahdollisuuden muuttaa työtehtäviä toimintaedellytysten ja henkilöstön ammattitaidon ja kykyjen perusteella. Toimintojen turvaamiseksi voidaan myös itse työtä ja työtehtäviä siirtää muualle kuin tavanomaisessa työpaikassa tehtäväksi. Työnantaja vastaa työntekijöiden työturvallisuudesta myös lakon aikana. Työpaikan riskien arvioinnissa ja sen perusteella tehtävissä toimenpiteissä on poikkeavat tilanteet ja mahdollinen toiminnan vajaamiehitys otettava huomioon.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää tärkeänä palvelujen kuormitukseen ja henkilöstöön liittyvän ajantasaisen tilannekuvan muodostamista sekä siihen liittyvää tiedon analysointia, jotta käytettävissä olevat resurssit voidaan suunnata riittävän nopeasti kriittisiin tarpeisiin. Sosiaali- ja terveysministeriö seuraa erikoissairaanhoidon, perusterveydenhuollon ja sosiaalihuollon palvelujen ja henkilöstön tilannetta ja käy kuntien ja kuntayhtymien kanssa vuoropuhelua työtaistelutoimiin varautumisesta ja sen edellyttämistä toimenpiteistä.

Tilanne palvelujen kuormituksen ja henkilöstön riittävyyden osalta voi vaihdella eri puolella Suomea, minkä vuoksi sosiaali- ja terveysministeriö kehottaa kuntia ja sairaanhoitopiirejä arvioimaan huolellisesti myös keskinäisen yhteistyön mahdollistamat keinot palvelujen ja henkilöstön riittävyyden turvaamiseksi.

Sosiaali- ja terveysministeriö kehottaa aluehallintovirastoja valvovana viranomaisena pitämään yhteyttä alueensa palvelujen järjestämisestä ja tuottamisesta vastaaviin tahoihin ja huolehtimaan, että työtaistelutoimiin ja sen edellyttämiin toimenpiteisiin on alueellisesti varauduttu ja että asiakas- ja potilasturvallisuus sekä välttämättömät palvelut voidaan väestölle turvata.

Kansliapäällikkö

Veli-Mikko Niemi

Hallitusneuvos

Riitta-Maija Jouttimäki

Jakelu

Kunnat
Sairaanhoitopiirit
Aluehallintovirastot
Valvira

Tiedoksi

Perhe- ja peruspalveluministeri Lindén
Valtiosihteeri Mäkipää
Erytisavustaja Lindeberg
Valtioneuvoston kanslia
Suomen Kuntaliitto
Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos
Ålands hälso- och sjukvård
Ahvenanmaan maakuntahallinto
Hyvinvointialueiden johtajat